

Recession och social dialog i banksektorn: ett europeiskt perspektiv

Sammanfattning

Inledning

Det globala banksystemet står i centrum för den värsta ekonomiska krisen på åtminstone 70 år. Krisen har haft en kraftig påverkan på denna sektor, som redan hade genomgått betydande förändringar under de föregående 30 åren. Strukturella förändringar i världsekonomin till följd av globaliseringsprocesser och teknisk utveckling har omvandlat banksystemet på en internationell nivå. Förutom dessa globala trender har det europeiska banksystemet ställts inför utmaningar orsakade av den europeiska integrationen och skapandet av EU:s inre marknad. De europeiska bankerna har anpassat sina strategier för att kunna konkurrera på en större marknad. De har gått igenom omfattande sammanslagnings- och förvärvsprocesser, diversifierat sina produkter och dragit nytta av den tekniska utvecklingen. Banksektorns utveckling har lett till motstridiga trender för sysselsättningen inom sektorn i Europa. Antalet anställda ökade med i genomsnitt 6,5 procent mellan 2004 och 2008. Men medan sysselsättningen ökade betydligt i några av de nya medlemsstaterna (särskilt i Bulgarien, Estland, Lettland, Litauen och Rumänien) försvann arbetstillfällena hos kreditinstitut i andra länder: i Tyskland minskade till exempel antalet anställda i banksektorn med över 26 000 personer under samma period. Sedan 2008 har den ekonomiska krisen haft blandade effekter på banksektorn i de europeiska länderna.

Sammanhang

Trots att krisen har påverkat de nio EU-medlemsstater som granskas i den här rapporten (Estland, Frankrike, Tyskland, Ungern, Italien, Nederländerna, Spanien, Sverige och Storbritannien) på olika sätt har de åtgärder som de statliga myndigheterna vidtagit varit ganska likartade. Alla har försökt öka konsumenternas och investerarnas förtroende och trygga likviditeten med hjälp av garantifonder eller genom att ge förmånliga krediter till

bankerna. I de värst drabbade länderna, såsom Ungern och Storbritannien, och gentemot en del banker i Nederländerna har staten gått in med räddningsinsatser och helt eller delvis tagit över bankerna.

Man kan förvänta sig att de viktigaste strukturella trenderna som har vuxit fram under de senaste två decennierna kommer att fortsätta under de närmaste åren, i synnerhet när det gäller sammanslagningar och förvärv, omstruktureringar i avancerade ekonomier och expansion i östra Europa. Enligt Internationella valutafonden (IMF) har dock den senaste tidens volatilitet på marknaden för statsobligationer, efter Lehman Brothers kollaps och den finanskris som följde, på ett tydligare sätt visat på svagheter hos den europeiska banksektorn. Särskilt i euroområdet innebär bankernas innehav av statspapper att det finns ett intimt samband mellan de upplevda riskerna med staters kreditvärdighet och riskerna i finanssektorn, vilket begränsar en del institutioners tillgång till lån från andra banker. Dessa faktorer gör att oron för en kreditåtstramning ökar. De stresstest som har genomförts för europeiska banker ger vägledning om tänkbara åtgärder, och enligt IMF och Europeiska bankforumet (EBF) är nästa steg i arbetet med att förstärka sektorn att omstrukturera och kapitalisera de sårbara bankerna och bygga upp förtroendet för hela systemet igen.

Resultat

Banksektorn i Ungern och Storbritannien tycks ha drabbats särskilt hårt av krisen när det gäller lönsamhet och sysselsättning. I större delen av de granskade länderna var dock effekterna måttliga. I Estland, Frankrike, Tyskland, Nederländerna och Sverige slog krisen olika beroende på de enskilda bankernas särdrag. I dessa länder var det bara en del

banker som drabbades av lägre vinster, sämre portföljkvalitet och förlorade arbetstillfällen, medan andra inte påverkades i någon större omfattning. I Sverige försvagades ekonomin kraftigt, vilket ledde till en recession, men det uppstod stora kreditförluster i de svenska bankernas utlandsverksamhet. Swedbank och SEB hade den största exponeringen mot de baltiska staterna, som drabbades mycket hårt av den ekonomiska nedgången. I Italien och Spanien påverkades banksektorn nästan inte alls av finanskrisen.

Dialogen mellan arbetsmarknadens parter på bransch- och företagsnivå bidrog till att lösa de problem som krisen orsakade för förbindelserna mellan fackföreningar och arbetsgivare. Förändringarna har till stor del hanterats genom kollektiva förhandlingar på bransch- och företagsnivå. Under dessa förhandlingar diskuterades främst åtgärder för att trygga jobben, omstruktureringarnas sysselsättningseffekter och sätt att minska arbetskostnaderna. I de flesta fall innebar ledningarnas strategier för att sänka kostnaderna mer arbete och mindre lön. Dessa trender bidrog till att förändra sektorn, som av tradition har ansetts kännetecknas av höga löner och goda arbets- och anställningsvillkor.

De kollektiva förhandlingarna blev svårare att genomföra, men visade sig vara en viktig faktor när det gäller att reglera krisens sociala effekter. I en del fall lyckades man till och med vara nyskapande i förhandlingarna. I Tyskland blev till exempel behovet av att reglera olika aspekter av försäljning av produkter och rådgivning till kunderna åtminstone indirekt föremål för kollektiva förhandlingar. System för kollektiva förhandlingar som kännetecknas av samordning mellan branschnivå och decentraliserade nivåer (som i Frankrike, Italien, Spanien och Sverige och i viss utsträckning Tyskland och Nederländerna) framstår som en relativt effektiv modell.

Relationerna mellan arbetsmarknadens parter

Generellt sett har inte krisen påverkat kvaliteten hos relationerna mellan arbetsmarknadens parter, eftersom deras struktur och mekanismer i princip inte har förändrats. Dialogen på bransch- och företagsnivå bidrog till att lösa de problem som krisen medförde. Det är intressant att notera att relationerna mellan arbetsmarknadens parter på företagsnivå har blivit viktigare under de senaste åren i Ungern och Storbritannien.

De olika nationella systemen har påverkats av den ökande konkurrensen mellan fackföreningarna. De begränsade resurserna och det minskade manöverutrymmet har lett till olika reaktioner, särskilt på den fackliga sidan. I en del fall blir resultatet att bara en del fackföreningar skriver under avtal, ibland fackföreningar som bara företräder en minoritet av arbetstagarna. Dessa separata avtal visar på att det inte finns något regelverk som styr hur representativa de aktörer som deltar i de kollektiva förhandlingarna är.

En annan viktig tendens i relationerna mellan arbetsmarknadens parter på företagsnivå är centralisering. Det bakomliggande syftet med denna centralisering är att spara tid och kostnader, och därigenom öka effektiviteten. Dessa mål kan dock stå i strid med etablerade former av demokrati inom fackföreningsrörelsen och näringslivet. Således klagar lokala fackföreningar på att arbetstagarföreträdarna på arbetsplatsnivå blir mer och mer utestängda från information och samrådsförfaranden.

Relationerna mellan arbetsmarknadens parter på europeisk nivå tycks inte ha haft någon större betydelse för hanteringen av krisens konsekvenser på bransch- eller företagsnivå. En av de stora utmaningarna för de framtida relationerna är behovet av en effektivare reglering av omstruktureringprocesserna på europeisk nivå. Omstruktureringarna förväntas fortsätta, särskilt inom stora bankkoncerner, och informations- och samrådsförfarandena på europeisk nivå måste vidareutvecklas.

Den verkliga utmaningen kommer dock att bli att utforma och genomföra strategier för att förutse och hantera förändringar. I det sammanhanget kan gränsöverskridande ramavtal vara ett användbart verktyg. Eftersom stora banker har internationella strategier för sina personal och affärspolicyer kan ett växande antal företag tänkas vara intresserade av att upprätta strukturer för gränsöverskridande dialoger i syfte att underlätta införandet av internationella policyer, till exempel när det gäller hantering av mångfald, kunskapsutveckling och resultatutvärderingar.

Mer information

Rapporten *Recession and social dialogue in the banking sector: a European perspective* finns på <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1161.htm>.

Mer information kan lämnas av informationssamordnare Carlos Vacas: cva@eurofound.europa.eu.